

Şart Anlamındaki إذا ve إن ‘in Arap Dili ve Belagatı Açısından Değerlendirilmesi: Bazı Ayetler Örneğinde*

Analysis of the Meaning Given in a Sentence with Prepositions of Condition “iza” and “in”: Applications in Some Verses

Mustafa KESKİN^a

^a Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap ve Belagati Ana Bilim Dalı
e-Posta: mustafakeskinhoca@hotmail.com , <http://orcid.org/0000-0002-8508-3479>

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi:	30.04.2019
Kabul Tarihi:	06.09.2019
Yayın Tarihi:	27.12.2019

Özet

Bu çalışmada Arap Dilinde şart edatı olan “iza/ إذا” ve “in/ إن”in başında bulunduğu cümleye şart manasıyla beraber başka bir anlam katıp katmadığı ele alınmıştır. Bu çerçevede bu iki edatın Arap Dili ve Belagatı açısından başında buldukları cümleye birbirinden farklı anlamlar katıp katmadığı araştırılmış ve konuya ilişkin Arap Dil Bilimci ve Belagatçılarının görüşlerine yer verilmiştir. Dil bilimciler, “iza” edatının kendinden sonra gelen sözcüğün lafzına herhangi bir etkide bulunmazken, “in” edatının kendinden sonra gelen kelimeye farklı etkide buldukları gibi başında buldukları cümleye de farklı mana kattıklarını dile getirmişlerdir; “cezm” özelliği olmayan “iza” edatının başında bulunduğu cümleye şart manasıyla birlikte söz konusu cümleye kesinlik katmaktadır. Buna karşılık kendinden sonra gelen sözcüğü “cezm” eden “in” edatı, başında bulunduğu cümleye şart anlamıyla birlikte ihtimal/ kesin olmama manasını katmaktadır. Konuya ilişkin Arap Belagatı kaynakları ise cümlenin birtakım unsurlarla sınırlandırılması konusunu işlerken, bir cümlenin şart ile kayıt altına alınması belli birtakım manalara dönük olduğunu kaydetmişlerdir. Cümlenin şart edatlarından “iza” ve “in” ile sınırlandırılması, birbirinden farklı anlam ortaya koyduğunu belirtmişlerdir. “iza” edatının cümleye kesinlik manasını kattığını, “in” edatı ise cümleye ihtimal anlamını kazandırdığını dile getirmişlerdir.

Biz bu çalışma kapsamında konuya dair Arap Dil Bilimci ve Belagatçılarının görüşlerini verdikten sonra bu iki edatın Kur’an-ı Kerim’in bazı ayetlerine uygulamaya gayret ettik. Çalışmada örneklerini verdiğimiz gibi ayetlerde bu iki şart edatının başında buldukları cümleye birbirinden farklı mana kattıkları kanaatine vardık. Verdiğimiz ayetlerde de izah ettiğimiz gibi Kur’an-ı Kerim’de bu iki edat, Arap Dili ve Belagatındaki kullanımı esas alınarak zikredilmiştir. Özellikle Kur’an’da inanca dair ayetlerde örneğin Allah’ın (c.c.) fiilleri, sıfatları, Ahiret ve Kıyamet gibi meselelerden bahsedilirken cümleye kesinlik katan “iza” edatı zikredilirken, kulların eylemlerini konu edinen ayetlerde ise cümleye ihtimal ve kesin olmama veya mümteni olma manasını katan “in” edatı zikredilmiştir. Sonuç olarak Arap Dili ve Belagatında var olan bir uygulamayı, Kur’an’ın dikkate alması gayet anlaşılır bir şeydir. Zira Kur’an’ın nüzul dönemine baktığımızda Arapları en çok övündükleri alan söz sanatıdır. Araplar, bir ifade ile farklı manaların eda edilmesini bir meziyet olarak kabul etmiştir. Kur’an-ı Kerim’in bu hususu dikkate alarak muhataplarının mahir oldukları bir alanda onların kullandıkları üslubu kullanarak ve bu manayı en iyi şekilde eda ederek zirveye çıkması Kur’an’ın i’cazını göstermektedir. Bu bağlamda Arapların iki şart edatının aynı ortak manaya sahip oldukları halde, bu ortak mana ile birlikte birbirinden farklı arti mana eda ettiğini belagat örneği olarak kabul etmeleri, Kur’an’ın bunu daha ince ve daha derinlikli bir şekilde kullanması Kur’an’ın anlaşılmasında Arap Dili ve Belagatının rolüne işaret etmektedir. Kur’an dünyasında en önemli alan olan inanç konusundaki ayetlerde, cümleye kesinlik katan “iza” edatıyla vurgu yapılması, kul fiillerinin konu edildiği ayetlerde ise, cümleye ihtimal katan “in” edatıyla işaret edilmesi Kur’an’ı

* Bu makale, yazarın “Arap Dili ve Belagatında Şart Edatlarından إذا ve إن ‘nin Cümleye Kattığı Farklı Anlam: Kur’an’da Bazı Ayetler Örneği” (İKSAD, 2018) adlı bildirisinden hareketle geliştirilerek kaleme alınmıştır.

anlamada Arap Dili ve Belagatının önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca konu bağlamında bazı tefsir kaynakları araştırılarak konuya ilişkin müfessirlerin görüşleri verilmiştir. Söz konusu kaynaklarda her iki şart edatının başında buldukları cümleye farklı anlam kattıklarının görüşü hâkim olması, bizim konuya ilişkin kanaatimizi güçlendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Belagat, “iza”, “in”, Farklı, Anlam, Şart, Edat

Giriş

Kur'an-ı Kerimin nüzulü sırasında olduğu gibi, nüzul döneminden sonra da Kur'an'ın mesajını anlamak Müslümanlar için önem arz etmeye devam etmiştir. Bu çerçevede birçok ilmi çalışma yapılmıştır. Müslüman âlimler, bu ilmi çalışmaların bir parçası olarak Kur'an'ı Arap Dili ve Belâğatı çerçevesinde anlamaya çalışmış ve bu dilin kaide ve kuralları doğrultusunda Kur'an'ın mesajını ortaya koymaya gayret etmişlerdir. Bu gayretler sonucu “Kur'an ilimleri” olarak isimlendirilen ilim dalları oluşmuştur. Ulemanın Kur'an'ı anlama gayretleri sonucunda oluşturulan bu ilmi disiplinlerden biri de tefsir ilmidir. Tefsir terminolojisinde “lügavi tefsir” olarak bilinen yaklaşım, Kur'an'ı Arap Dili ve Belâğatı çerçevesinde anlamaya gayret eden bir bakış açısidir. Bu yaklaşımın kökleri Tercümanü'l-Kur'an lakabıyla bilinen Abdullah b. Abbas ve Ömer b. Hattab'a kadar uzanmaktadır.¹ Bu ekol, etkinliğini muhafaza ederek günümüze kadar gelebilmiştir. Hatta tefsir çalışmaları çerçevesinde oluşturulan iki ana ekolden biri olan dirayet tefsirinin bir parçası olmuştur.

Tefsir ilminde temel ekoller; nakle ağırlık veren *rivayet* tefsiri ve reye ağırlık veren *dirayet* tefsiridir. Bu çalışmada dirayet tefsirini ilgilendiren bir faaliyet olarak şart edatlarından إذا ve إن'ın buldukları ayetlere kattıkları manaları, Arap Dili ve Belâğatı kuralları çerçevesinde tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu hususta إذا ve إن edatlarına ilişkin Belâğat âlimlerinin görüşlerinin tefsir kaynaklarında nasıl değerlendirildiğini araştırılarak konuya dair müfessirlerin görüşlerine yer verilmiştir.

Kur'an-ı Kerimin anlaşılmasında Arap Dili Belagatının rolünü önemli olduğu düşüncesinden hareketle bu çalışma kaleme alınmıştır. Kur'an-Kerimde: “Biz onu düşünürsünüz diye Arapça bir Kur'an olarak indirdik.”² Ayetinde de ifade edildiği gibi Kur'an-ın Arapça indirilmesine vurgu yapılması, bu konudaki kanaatimizi teyit eden unsurlardan biri olarak varsayılmıştır. Bu kapsamda önce Arap Dili ve Belagatında bu iki edata dair görüşler araştırılmış, daha sonra Kur'an ayetlerinden örnekler vasıtasıyla konu incelenmiştir.

1. إن Harfinin Genel Kullanımı

Hemzenin kesresi ve nun ن harfinin sükûnu ile telaffuz edilen şart anlamındaki إن edatı dört farklı kullanımı mevcuttur.

¹ Bkz. İbnu'l Ezrak, Nafi', *Mesâilu Nâfi' b. Ezrak 'an Abdillâh b. Abbâs*, thk. Muhammed Ahmed ed-Dalî, (Kıbrıs: Dâru'l-Ceffan ve'l-Cabî, 1413/1993). Mukaddime, s. 8.

² Yusuf, 12/2.

1.1. Şart edatı olarak kullanılması; bu durumda birincisi “fiili şart” ikincisi “ceza şart” olarak iki fiili cezm eder. Kur’ân-ı Kerim’de: {لَنْ تُوَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخَفُّوا بِمَا جُنِبْتُمْ بِهِ اللَّهُ} “İçinizdekileri gizleseniz de açığa da vursanız Allah sizi hesaba çekecektir.”³ Bu ayette altı çizili iki muzari fiilin ilki “fiili şart” ikincisi de “ceza şart” olup her ikisinden de ن “nun” düşürülerek cezm edilmiştir. Bu edata ما veya لا bitişmesi halinde sakın olan ن harfi, ما ve لا harflerinde idğam edilerek telaffuz edilir.⁴ Kur’ân-ı Kerim’de: {أَلَا تَنْصَرُونَ} “Eğer siz, Ona (Muhammed’e) yardım etmezseniz Allah Ona yardım edecektir.”⁵ Burada kelamın takdiri إن لا şeklindeyken sakın olan إن edatının harekeli لا harfine denk gelmesiyle dağm (iç içe) edilmiştir.

1.2. Olumsuzluk edatı olarak kullanılması; Bu manada kullanılan إن edatı, isim ve fiil cümlesinin başına gelir. Kur’ân-ı Kerim’de; {إِنَّ الْكٰفِرِينَ اِلَّا فِي غُرُوْرٍ} “Kâfirler ancak dalalettedirler.”⁶ Yani buldukları durum dalaletten başka bir şey değildir. {إِنَّ اٰرْدَنَا اِلَّا الْحَسَنٰى} “Biz ancak iyiliği dilemiştik.”⁷ İyilikten başka bir şey dilemiş değiliz. Bu iki ayetteki إن edatı olumsuzluk manasını ifade etmektedir.⁸

1.3. Müşakkale (şeddeli) den muhaffefeye dönüştürülmüş: Nahiv ilminde إِنَّ ve grubu diye bilinen bu edatlar, cümlelerin başına gelerek ismini nasb haberini ref ederler. Bu altı edattan biri olan إِنَّ bazen şeddesi atılarak muhaffefe (şeddesiz) hale getirilir. Bu durumda إِنَّ diye telaffuz edilir. Bu haliyle daha çok mazî fiilin başına getirilir. Yanı sıra muzari fiil ve isim cümlesinin başında da kullanılır. Kur’ân-ı Kerim’de: {وَاِنَّ كَانَتْ لَكَبِيْرَةً اِلَّا عَلٰى الدِّىْنِ هَدٰى اللّٰهُ} “Şüphesiz bu, Allah’ın doğru yola ulaştırdığı kişilerden başka herkes için zor bir sınavdı.”⁹ Başka bir ayette bu edat, isim cümlesinin başında kullanılmıştır; {اِنَّ كُلَّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلٰىهَا حٰفِظٌ} “Muhakkak her nefsin bir muhafızı vardır.”¹⁰ Verilen örneklerden de anlaşıldığı gibi, şekilsel olarak burada şeddeli olan إِنَّ edatı muhaffefeye dönüştürülerek إِنَّ şeklinde kullanılmıştır.¹¹

³ el-Bakara, 2/284.

⁴ Zemahşeri, *el-Mufasssal*, s.418.

⁵ et-Tevbe, 9/40.

⁶ el-Mülk, 67/20.

⁷ en-Nisa, 4/62.

⁸ Zemahşeri, *el-Keşşaf*, II, s. 98.

⁹ el-Bakara, 2/143.

¹⁰ et-Tarik, 86/4.

¹¹ İbn Hişam, Abdullah el-Ensâri, thk. Muhammed Mihyeddin Abduhamid, *Şezeratu’z Zeheb fi Marifeti Kelami’l Arab*, (Beyrut: Daru İhyai’t Turasi’l Arabiyyi, 1422/2001), s. 32.

1.4. Te'kid (pekiştirme) için kullanılması: Bu durumda اِنْ edatı cümlelerin anlamını pekiştirir. Bu anlamda kullanılan اِنْ edatı, şu edatlardan sonra kullanılır:

a. Olumsuzluk ifade eden ما 'dan sonra:

{ ما إن أتيتُ بشئٍ أنتَ تكرهه --- إذن فلا رفعت سوطي إلى يدي } *Senin hoşlanmadığın bir şey yapmış değilim. O halde bana ne kamçıyla vurmaları ne de bana el kaldırmalısın.*¹²

b. Masdar manasındaki ما 'dan sonra:

{ ورجح الفتي للخير ما إن رأيتَه --- على السنِّ خيرا لا يزال يريد } *Yaşlandıkça iyiliklerini arttıran ve kendine çeki düzen veren kişiden hayır bekle.*¹³

c. İsmi mevsul olan ما den sonra:

{ يرحي المرء ما إن لا يراه --- وتعرض دون أدناه الخُطوبُ } *Cömert kişi tanımadıklarına iyilik yapandır. Ve çevresinde iyilik dileyenler olan kişidir.*¹⁴

d. Ünlem edatı ألا dan sonra:

{ ألا إن سرى ليلي فبتٌ كئيباً--- أحاذر و أن تتأذى التي بغضوبا } *Hey! Eğer Leyla gece giderse, ben öksüz kalacağım. Ey "Gaduba'da"(yer adı) bulunan (Leyla) Sakın uzaklaşmasın.*¹⁵

2. إذا Edatının Kullanımı

Arap dili gramerinde إذا edatı cümleye kattığı anlam bakımından birkaç anlama gelmektedir. Bu anlamları şu şekilde sıralamak mümkündür:

2.1. Şart manasını içermesi: Bu manada kullanılan إذا ilki fiili şart ikincisi ceza şart olarak iki cümleyi gerektirir. Bu manadaki edat sonrasında daha çok fiili mazî gelmekle birlikte bazen muzari fiil veya isim de gelebilmektedir.¹⁶ Kur'ân-ı Kerim'de: { قالوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ } "sana münafıklar geldiklerinde biz senin Allah resulü olduğuna şahadet ederiz derler."¹⁷

2.2. Zarf manası ifade etmesi: Bu anlamda kullanılan إذا edatı şart manasından soyutlanmış sadece zarf manasında kullanılmaktadır. Bu durumda kullanılan إذا daha çok

¹² İbn Hişam, Abdullah l-Ensârî, thk. Muhammed Mühyeddin Abdühamid, *Muğni'l Lebib an Kutub'l E'arib*, (Kuveyt,: et-Turaşu'l Arabiyye, 1423/2002), II, s. 25.

¹³ Sibeveyh, Ebu Bişr Amar b. Osman b. Kanber, thk. Abdusselam Muhammed Harun, *el-Kitab*, (Kahire: Mekebetu'l Hancı, 1402/1982), IV, s. 222.

¹⁴ Ali Tefvik Ahmed, Yusuf Cemil *ez-Za'bi, el -Mu'cemu'l Vafi fi Edevati'n -Naşvi*, (Ürdün: Daru'l-Emel, 1414/1992), s. 80.

¹⁵ Ali Tefvik, *el-Mu'cemu'l Vafi fi Edevati'n- Naşvi el-Arabiyyi*, s. 81.

¹⁶ Ali Tefvik el-Hamed, Za'bi, *el-Mu'cemu'l Vafi*, 35.

¹⁷ el-Münafikun, 63/1.

kasemden sonra gelir. Sonrasında gelen mazî fiil ile mahallen mansuptur. Kur'ân-ı Kerim'de {وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى} “Gecenin alaca karanlığına yemin olsun.”¹⁸ Bazen de bu edat bulunduğu cümlede hal olarak irap edilir.¹⁹

2.3. Fucaiyye (sürpriz-aniden) anlamında kullanılması: Bu manada kullanılan إِذَا isim cümlesinin başında kullanılır. Sonrasında gelen isim mübteda olarak irap edilir. Manası ise “istikbal” değil “hal” yani şimdiki zamanıdır. {خَرَجْتُ فَإِذَا الْمَطَرُ نَازِلٌ} “Çıktığımda bir de baktım ki yağmur yağıyordu.” Örneğinde olduğu gibi.²⁰

Çalışmanın başında belâgat âlimlerinden إِذَا ve إِنَّ edatlarının buldukları cümleye kattıkları anlam ile ilgili naklettiğimiz görüşler şöyle özetlemek mümkündür; muhtevası kesin veya gerçekleşme ihtimali yüksek olan cümlenin başına إِذَا gelirken, vukuu kesin olmayan veya nadir olan cümlenin başına da إِنَّ gelmektedir. Şimdi ise bazı ayetler üzerinden bu iki edatın zikredildiği ve şart anlamı dışında cümleye kattığı anlamsal farklılığı inceleyelim.

3. إِنَّ ve إِذَا ‘in Kullanımı ve Aralarındaki Anlam Farkı/Farkları

Şart edatlarından إِنَّ ve إِذَا ‘in arasındaki temel fark, إِنَّ edatının gelecekte vuku bulması kesin olmayan cümlenin başına gelmesi dolayısıyla daha çok muzari fiil ile kullanılmasıdır. ²¹ Şart edatı إِنَّ ‘den sonra muzari fiil zikredilmesi, cümlenin ifade ettiği anlamın muzari kalıbının ifade ettiği müstakbel zaman diliminde vuku bulmasının kesin olmadığına işaret etmektedir. Zira müstakbel zaman diliminin henüz gerçekleşmemiş olması bu edatın cümleye şüphe ve kesin olmama anlamını katması hususunda -ikisinin de henüz vuku bulmadığı- ortak bir nokta vardır. Ancak şart ifade eden إِذَا ‘da durum farklıdır; mütekellimin gelecekte vuku bulmasının kesin olduğuna kanaat ettiği durumlarda kullanılır. Bu nedenle daha çok muhtevası bakımından gerçekleşme ihtimali yüksek olan cümlenin başında kullanılır. Sonrasında ise fiili mazî getirilerek bu kati duruma işaret edilir.²²

Bu çerçevede kesin anlam ifade eden { غَرَبَتِ الشَّمْسُ فَأَتَتْ } “Güneş battığında gel” cümlesinde إِنَّ yerine إِذَا kullanılır. Çünkü güneşin batması kesin bir vakadır. Nahiv âlimleri

¹⁸ el-Leyl, 92/1.

¹⁹ Ali Tefvîk el-Hamed, Za’bî, *el-Mu’cemu’l Vafî* s. 35.

²⁰ Ali Tefvîk el-Hamed, Za’bî, *el-Mu’cemu’l Vafî*, s.37.

²¹ Taftazânî Sadüddin Mesud b. Fahrüddin b. Burhanüddin Ömer Abdullah el-Herevî, *Muhtasarü’l Me’anî*, (İstanbul: Salah Bilici Kitab Evi,1977), s.132; Hatib el-Kazvîni,Muhammed b. Abdurrahman, *Telhisü’l Miftâh*, Pakistan: Mektebetü’l Buşra, 1431/2010), s. 37.

²² Muradî, el- Hasan b. Kasım, *el-Cena ed-Dani fi Hurufi’l- Meanî*, thk. Faḥruddin Kabava, Muhammed Nedim Fadıl, (Beyrut: Daru’l Kutubi’l İlmiyye, 1413/1992),s. 367-368; Habenneke, Abdurrahman el-Meydânî, *el-Belagatu’l Arabiyye Üsûsuha ve Ulumuha ve Fünunuha*, (Beyrut: Daru’s Şamiyye,1416/1996),473-475; İsa Ali el- Akubî, *el-Mufasssal fi Ulumi’l Belagati’l Arabiyyeti el-Meanî el-Beyan el-Bedi’*, (Haleb: Menşuratu Camiatu Haleb, 1421/2000), s. 193-194;

de bu iki edatın yapısal farklarına işaret etmişlerdir. Nahivciler şart edatı olan إن edatının harf olduğunu sonrasında gelen fiilin kendisiyle meczum olduğunu ifade ederken, şart edatı إذا in ise zarf olduğunu sonrasında gelen cümlenin de mahallen mecrur olduğunu kaydetmişlerdir.²³ Bu iki edat ile ilgili belağat âlimlerinin ortaya koydukları anlamsal farkı ise bir ayet üzerinde izah etmeye çalışalım;

{إِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ...}

“Fakat onlar, kendilerine ne zaman bir bolluk erişse "Bu (zaten) bizim hakkımızdı!" Derler, ne zaman da başları dara düşse bunu Musa ve onun taraftarlarının uğursuzluğuna yorarlardı.”²⁴ Bolluk söz konusu olduğunda إذا ile birlikte mazî fiil getirilmiştir. Çünkü onlar daha çok bolluk içinde yaşıyorlardı. Dolayısıyla ayetteki şart edatı إذا bolluk ve bereketli ortamın kesin bir şekilde vuku bulacağına işaret etmektedir. Bolluğun muhakkak gerçekleşeceğinin başka bir işareti {الحسنة} kelimesinin “el” takısıyla zikredilmiş olmasıdır. Çünkü {الحسنة} başındaki el takısı mahiyet/cins ifade etmektedir. Dolayısıyla iyilik ve bolluğun mahiyet/cins itibarıyla vuku bulması katidir. Yani mutlaka yeryüzünde iyilik ve bolluk bir çeşit olarak vardır. Bu itibarla vuku bulduğu muhakkaktır.

Ayette kesinlik ifade eden şart edatı ile birlikte, manası müstakbele dönüşüyorsa da şeklen mazî fiil ve el takısı bu kesinliği pekiştirmektedir.²⁵ Ancak kötülük ve sıkıntı söz konusu olduğunda muzari fiil ile birlikte إن zikredilmiştir. Çünkü iyilik ve nimetlere nispeten kötülük ve sıkıntının vuku bulması azdır. Darlık ve sıkıntının vuku bulmasını şüpheli hale getiren edat ile kullanılması onun az olduğuna işarettir. Kötülüğün az olduğuna ilişkin diğer bir işareti ise {سَيِّئَةٌ} kelimesinin nekre olarak zikredilmesidir. Zira bir şeyin belirsizliği onun azlığına delalet etmektedir.²⁶

Şimdi bu iki edatın başında buldukları cümleye farklı anlam yansıttıklarını daha detaylı göre bilmek için bu iki edatın zikredildiği bazı ayetler ele alınacaktır. Bu ayetler, belağat âlimlerinin her iki edatla ilgili ifade ettikleri görüşler çerçevesinde tahlil edilecektir. إذا ve إن edatının buldukları cümleye nasıl bir anlam kattıkları tespit edilmeye çalışılacaktır. Belağat âlimlerinin ifade ettikleri anlamsal farklılıkların iki edatın verilen örnek ayetler üzerinden tespitine gayret edilecektir. Yanı sıra ilk tefsir kaynakları taranarak müfessirlerin

²³ Taftazânî, *Muhtasaru'l Me'ani*, 132; *ed-Danî fi Hurufi'l Meanî*, s. 369.

²⁴ el-Araf, 7/131.

²⁵ Hatib el-Kazvîni, *Telhisu'l Miftah*, s. 37.

²⁶ Zemaşşeri, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmud b. 'Umer b. Ahmed, *el-Keşşâf 'an Hâkâiki Gavâmidî't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vucûhi't-Te'vîl*, thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Mu'avvaz, (Riyâd: Mektebetu'l-Abikân, 1418/1998), 2: 493; Taftazânî, *Sadeddin Muhtasaru'l Me'ani*, 132; İsa Ali el Akubî, Ali Sad eş-Şitvî, *el-Kafî fi Ulumi'l-Belağetu fi Ulmi'l-Arabîyyeti el-Meanî ve'l Beyan ve'l Bedî'* (İskenderiyye: Menşuratu'l -Cami'eti'l -Mefthahî, 1993), s.196.

söz konusu ayetlerde geçen iki edatın, cümleye kattığı anlamlarıyla alakalı görüşleri aktarılacaktır.

3.1. İn Zikredildiği Ayetler

Şart edatı *إِنْ* 'in geçtiği ayetlerin tamamını burada tahlile tabi tutmak çalışmanın kapasitesini aşacağı için biz burada seçilen bazı örnekler üzerinde konuyu inceleyip değerlendireceğiz.

1.

{قُلْ إِنِّي أَخَافُ أَنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}

De ki: “Muhakkak ben Rabbime isyan edersem o büyük günün azabından korkarım.”²⁷ Bu ayetin tefsiri ile ilgili müfessirlerin görüşleri şu şekildedir: Râzî ve Alusî; Kuşku ifade eden şart edatı *إِنْ* 'in geçmiş zaman fiili ile kullanılmış olmasını varsayıma dayalı manaya işaret ettiğini ifade etmişlerdir.²⁸

Ebu Hâyyan; Bu ayetteki koşul bildiren *عَصَيْتُ* fiilinin mana olarak vuku bulmasının mümteni olduğunu ifade ederek, ismet sıfatından dolayı peygamberlerin masum olduklarını zikretmiştir.²⁹

Beydâvî; Bu ayette şart edatı *إِنْ* 'in, mazî fiili ile kullanılmasını müşrikleri düşünmeye sevk etmeye yönelik bir manaya ta'riz³⁰ sanatıyla ima edildiğini ifade etmiştir.³¹

Haşiyetu's Şihab Alel Beydâvî'de ise bu konuda şunlar kaydedilmiştir; Peygamberden isyanın olmadığı halde ayette mazî fiil ile birlikte *إِنْ* edatının kullanılmasının faraziye üzerine kurulan bir hüküm ifade eder. Ve zahir mananın dışında bir manaya işaret ederek “ta'riz” sanatı vasıtasıyla müşriklerin Allah'a karşı asi olduklarını ve Allah korkmadıklarına işaret edilmiştir.³²

Bu ayete ilişkin yukarıda tefsir kaynaklarından naklettiğimiz yorumlar şunu gösteriyor: Şart edatı *إِنْ* in sonrasında gelen şart fiili -şart bildiren cümle- anlam itibarıyla vuku bulmuş değildir. Müfessirlerin şart edatı *إِنْ* den sonra gelen cümlenin anlam bakımından gerçekleşmediği yönündeki görüşlerini bu edata dayandırmaları belâgat âlimlerinin *إِنْ* edatına ilişkin görüşlerini teyit etmektedir.

²⁷ el-Enam,6/15.

²⁸ Râzî, Fahrüddin Muhammed b. 'Umer, *Mefâtihu'l-Ğayb*, (Beyrüt: Dâru'l-Fıkr, 1401/1981), XII, s. 180; Alusî, Şihabüddin Mahmud, *Tefsiru'l Kurâni'l Azim, ves'ebi'l-Mesâni*, (Beyrut: Daru İhyai't Turâsi'l -Arabiyyi, ts), VII, s. 111.

²⁹ Beydâvî, Nâsırüddin, Ebü'l-Hayr Abdullah b. Ömer, *Envâru't-Tenzil ve Esrâru't-Te'vil*, (Beyrüt: Dâru İhyâ et-Turâsi'l -'Arabiyy, Beyrüt, ts), II, s. 156; Konevî, Usamuddin İsmail b. Muhammed *Haşiyetu'l -Konevî, Ala Tefsiri'l - Beydâvî*, (Beyrut: Daru'l Kütübi'l İlmiyye, 1422/2001),XIII, s. 35.

³⁰ Belâgatta cümlenin ifade ettiği zahir anlamının dışında bir anlam kastetmektir. Geniş bilgi için bk. Muhtasaru'l - Me'ani, s. 372.

³¹ Beydâvî, Abdullah b. 'Umer eş-Şirâzî, *Envâru't Tenzil ve Esraru't Tevil*, (İstanbul: Dersaadet kitabevi, ts.) II, s. 295.

³² Hafâci, Şihâbuddin Ahmed b. Muhammed b. 'Umer el-Hafâci' *Haşiyetu's-Şihab âla Tefsir'l-Beydâvî - İnayetu'l-Kadi ve Kifayetu'r-Râdi*, (Beyrut: Daru Sadır, ts). IV, s. 33.

2.

{أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَيْنَاهُ قُلْ إِنْ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفْعِلُونَ فِيهِ كَفَىٰ بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ

{الرَّحِيمُ}

“Yoksa "Onu uydurdu" mu diyorlar? De ki: "Eğer ben onu uydurmuşsam, Allah'ın beni cezalandırmasına karşı sizin bana yapacağınız hiçbir şey (fayda) olamaz. O, sizin, hakkında yaygara kopardığınız şeyi daha iyi bilir. Benimle sizin aranızda şahit olarak O yeter! O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."³³

Faḥrüddin er-Razi bu ayetin tefsirine ilişkin şunları ifade etmektedir: Allah (c.c), surenin başında tevhid, nübüvvet ve mucizelerden bahsettikten sonra müşriklerin vahiyle ilgili bu “*Muhammed'in uydurmasıdır.*” İddialarına karşı “Onu uydurdu” mu diyorlar?” İfadesini zikretmiştir. Ayetin başındaki istifham (soru) hemzesi inkâr amaçlıdır. Yani Allah (cc), müşriklerin sözlerini baştan reddetmiştir. Bununla birlikte Peygambere müşriklerin iddialarına farazi olarak cevap vermesini emrederek: De ki: "Eğer ben onu uydurmuşsam, Allah'tan gelecek olana (cezaya) karşı siz benim için hiçbir şey yapamazsınız.

Bu ayette Allah(c.c.) müşriklerin peygambere yönelttikleri iftirayı defetmek ve böyle bir şeyin olamayacağını ifade etmek için اِنْ edatını zikretmiştir. Zira bu edat, şart anlamını ifade etmekle birlikte kendinden sonra gelen şart bildiren cümlenin vuku bulmadığına da işaret etmektedir. Buna binaen Allah (c.c.) peygamberini tasdik etmiş, müşriklerin peygambere ilişkin iddia ve iftiralarının doğru olmadığına işaret etmiştir.”³⁴

3.

{ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ وَإِنْ يُشْرِكْ بِهِ تُؤْمِنُوا فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ}

“Bu (duruma düşmeniz)in sebebi şudur: Tek Allah'a çağrıldığınız zaman inkâr edersiniz. O'na ortak koşulunca inanırdınız. Artık karar yüce ve büyük Allah'a aittir.”³⁵ Bu ayetteki hitap Kıyamette suçlarını itiraf eden ve cehennem azabından kurtulmayı uman müşriklere yöneliktir.³⁶ Dediler ki: "Rabbimiz, bizi iki kez öldürdün ve iki kez dirilttin. Günahlarımızı itiraf ettik. Şimdi (şu ateşten) çıkmak için (bize)bir yol var mı (acaba)?"³⁷

Üstte verilen ayette iki şart edatı zikredilmiştir. Allah'a davet kısmında اِذَا edatının zikredilmiş olması bu adatın sonrasında gelen şart bildiren cümlenin kesinlik ifade ettiği görüşünü teyit etmektedir. Zira Allah'a davet vuku bulacağı kesindir. Ancak Allah'a şirk koşma fiili her ne kadar vuku bulmuşsa da bu fiil gerçekçi olmadığı için olmamış gibi kabul edilip, genel kullanım itibarıyla şart bildiren cümlenin vuku bulmadığını ifade eden اِنْ edatı

³³ el-Ahkaf, 46/8.

³⁴ Beydâvî, *el-Keşşâf*, V, s. 493; Râzî, Faḥrüddîn, *Mefâṭihu'l-Gayb*, XXVIII, s. 6.

³⁵ el-Gafir, 40/12.

³⁶ Ebu's-Su'ûd, İbn Muhammed el-İmâdî el-Ḥanefî, *İrşâdu'l-'Akli's-Selîm ilâ Mezâye'l-Kitâbi'l-Kerîm*, thk. Abdulkâdir Ahmed 'Atâ, (Riyâd: Mektebetu'r-Riyâd, 1947), V, s. 9.

³⁷ el-Gafir: 40/11.

zikredilmiştir. Yanı sıra *إِنْ* edatı ile birlikte muzari fiil zikredilmiş olması, ayetin devamında ise cümleye kesinlik anlamı katan *إِذَا* edatı ile birlikte mazî fiil zikredilmiş olması, - *إِنْ* için kesin olmama anlamı, *إِذَا* için ise kesinlik anlamı - ile mazî ve muzari fiilin ifade ettikleri zaman dilimleri³⁸ arasında uyumun sağlanması bakımından dikkat çekicidir.³⁹ Bu iki şart edatının ayete farklı anlam katmasının tespit edilmiş olması bu çalışmanın başında *إِذَا* ve *إِنْ* ile ilgili nakledilen belâgat âlimlerinin görüşlerini teyit eder mahiyettedir.

4.

{وَأَنْ تُطِيعَ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّلَّ وَأَنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ}

“Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyacak olursan, seni Allah'ın yolundan saptırlar. Onlar zandan başka bir şeye tâbi olmaz, yalandan başka söz de söylemezler.”⁴⁰ Bu ayette de Allah (cc) Peygamberine (s.a.v.) hitaben: (faraza) Mekke müşriklerine veya yeryüzünde bulunan diğer dinlere mensup insanlara uyarısa kendisini Allah yolunda alıkoyacaklarını ifade etmiştir. Bu farazi duruma ayetin başına *إِنْ* edatı getirilerek işaret edilmiştir. Ayrıca Peygamberin (s.a.v.) müşriklere veya diğer dinlere mensup kişilere uymayacağına da işaret edilmektedir.⁴¹

Sonuç olarak belâgat âlimleri *إِنْ* edatının sonrasında gelen ve şart bildiren cümlelerin kesinlik ifade etmediği ve vuku bulmasının bazı durumlarda muhtemel bazı durumlarda da mümteni olduğu şeklindeki görüşleri birçok ayette görmek mümkündür. Vermiş olduğumuz örneklerden de anlaşılacağı gibi bu görüşü birçok tefsir kaynakları da teyit etmektedir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'in Arap Dili ve Belâgati çerçevesinde değerlendirilmesinin yerinde olduğunu otaya koymaktadır. Şimdi şart edatı *إِذَا* 'ın Kur'an'daki bazı ayetler üzerinde anlam tahliline ilişkin birkaç örnek verelim:

3.2. *إِذَا*'nın Bulunduğu Ayetler

Kur'an-ın birçok ayetinde “iza” şart edatı olarak zikredilmiştir. Bu edatın geçtiği ayetlerdeki şart bildiren cümlelerin anlam bakımından zaman içinde ya gerçekleştiği veya gerçekleşmesi kesin olan konulara ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Biz burada şart edatı *إِذَا* 'ın zikredildiği ayetlerden birkaç örnek vererek konuyu tahlil etmeye çalışacağız.

1.

{وَأَمَّا إِذَا أَذَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا وَإِنْ تُصِيبُهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ}

³⁸ Her ne kadar şart cümlesinde mazi fiilin manası muzariye dönüşse de, şart cümlesinden bağımsız, genel kullanımda bu iki fiilin zaman mefhumu iki şart edatının cümleye yansıttıkları mana ile örtüşüyor.

³⁹ Ebu's-Su'ud, *İrşâdu'l-'Akli's-Selîm ilâ Mezâye'l-Kitâbi'l-Kerîm*, .V, s.9; Hasan Tabîl, *Kurân'da İltifat Üslubu*, (Kahire: Daru'l Fikri'l Arabiyyi, 1418/1998), s.136.

⁴⁰ el-Enam,6/116.

⁴¹ Hafâcî, Şihâbüddin *Hâşiyetü's-Şihab*, IV, s. 33.

“Gerçekten biz insana katımızdan bir rahmet tattırdığımızda ona sevinir; ama elleriyle yaptıkları işler yüzünden onlara bir kötülük dokunursa, o zaman da insan pek nankördür.”⁴²

İbn Kâyyım bu ayetin tefsirinde şunları ifade etmektedir: Allah (cc.) vuku bulması kesin olan rahmetten bahsederken إذا edatını zikretmiş, kötülüğün isabeti konusunda ise إن edatını zikretmiştir. Bu durum Allah'ın insana yaptığı rahmetin kesin olduğunu, ancak insanın kusurundan dolayı hak ettiği cezayı alması ilahi rahmetin genişliği nedeniyle kesin olmadığına işaret etmektedir. Bununla beraber ayetin rahmet ile ilgili bölümünde geçmiş zaman fiilinin (şeklen)kullanılması, kötülükten bahsedilen kısmında ise müstakbel fiilin kullanılması bu iki edatın cümleye kattıkları farklı anlamlarıyla örtüşmektedir. Şöyle ki gerçekleşmesi muhakkak olan cümlenin tahkik edatı إِنَّ ile gelmesi ve dokunmanın en etkili kısmı olan tattırma anlamındaki أَذَقْنَا -tattırdığımızda-ile gelmesi, kesinlik ifade eden إذا edatıyla uyumlu bir mana bütünlüğü ortaya koymaktadır.

Ayetin devamında ise şart edatı إن 'in şart cümlesine kattığı tereddüt ve zayıf ihtimal manasına uygun düşecek şekilde pekiştirme edatı olmaksızın ve müstakbel fiil zikredilmiştir.⁴³

2.

{وَإِذَا نَعَّمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَا بِجَانِبِهِ وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يُؤْمِنُ}

“İnsana nimet verdiğimizde yüz çevirip yan çizer. Kendisine şer dokununca da umutsuzluğa düşer.”⁴⁴ İbn Kâyyım bu ayetin tefsirinde şunları kaydetmektedir; Bu ayette gerçekleşmesi kesin olan manaya delalet eden إذا edatı kullanılmıştır. Zira umutsuzluk ancak kötülüğün vuku bulduğu bir anda meydana gelen bir durumdur. Ayette “umutsuzluğa düşer” geçmiş zamanın hikâyesi -dili- mazî fiilden anlaşılıyor ki umutsuzluk vuku bulmuştur. Bu durumda şart bildiren fiil olan {نَعَّمْنَا} cümlesi başında إذا'nin getirilmesiyle kat'i bir şekilde vuku bulduğuna işaret etmektedir.⁴⁵

3.

{وَإِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ - وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ - وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ - وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ - وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ - وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ - وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ - وَإِذَا الْمَوْؤُودَةُ سُئِلَتْ - بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ - وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ - وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ - وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ - وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِقَتْ - عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ}

“Güneş, dürüldüğü zamana, yıldızlar, bulanıp söndüğü zamana, dağlar, yürütüldüğü zamana, gebe develer salıverildiği zamana, yaban hayatı yaşayan (irili ufaklı) tüm canlılar

⁴² eş-Şura, 42/48.

⁴³ Abdulfettah Laşin, *İbnü'l- Kayyım ve Hissuhu'l Belagiyyu fi Tefsiri'l -Kurân*, (Beyrut: Daru er-Raid el-Arabiyyi, 1402/1982), s. 56-57.

⁴⁴ el-İsra, 17/83.

⁴⁵ Abdulfettah, *İbnü'l- Kayyım ve Hissuhu'l Belagiyyu fi Tefsiri'l -Kurân*, s. 56-57.

toplandığı zamana, Denizler kaynatıldığı zamana, ruhlar (bedenlerle) eşleştirildiği zamana. Diri diri gömülen kız çocuğunun hangi günahattan dolayı öldürüldüğünün sorulduğu zamana, Amel defterleri açıldığı zamana, Gökyüzü (yerinden) sıyrılıp koparıldığı zamana, Cehennem alevlendirildiği zamana ve Cennet yaklaştırıldığı zamana yemin olsun ki herkes önceden hazırlayıp getirdiği şeyleri bilecektir.”⁴⁶ Bu surede kıyamete yakın bir zamanda gerçekleşecek olan birtakım hadiselerden söz edilmiştir. İslam inanç esaslarına göre adı geçen hususların tamamı gerçekleşmesi kesin hususlardır. Bu nedenle cümlelerin başına إِذَا getirilmiştir. Şart edatı إِذَا in katiyet ifade eden bu cümlelerin başında kullanılması belâğat âlimlerinin söz konusu edatın cümleye katiyet anlamı kattığına dair görüşlerini teyit etmektedir.

4.

{كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ}

“Sizden birine ölüm gelip çattığı zaman, eğer geride bir hayır (mal) bırakmışsa, anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması -Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir hak olarak- size farz kılınmıştır.”⁴⁷ Bu ayette de vuku bulması muhakkak olan ölüm vakası başında şart edatı إِذَا kullanılmıştır. Bu ayetin devamında şart edatı إِنْ kullanılmıştır: “Eğer geride bir hayır (mal) bırakmışsa, anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması...”. Çünkü kişinin geride mal bırakması kesin bir şey değildir. Bu durum şart edatı إِنْ in cümleye إِذَا nın aksine şüphe veya olabilirlik anlamını kattığı görüşüne uygun düşmektedir. Buraya kadar vermiş olduğumuz örneklerden özellikle kıyamete ilişkin birçok ayette⁴⁸ ve gerçekleşmesi kati olan meselelere ilişkin konularda hep إِذَا edatı zikredilmiştir. Bu durumda Arap Dili ve Belagati âlimlerinin de ifade ettikleri gibi bu edatın cümleye kesinlik anlamını kattığı aşikârdır. Dolayısıyla Kur’ân’ı yorumlamak O’nu sahil bir şekilde anlamak ve derin manalarını kavramak için dilbilimsel boyutuna dikkat etmek gerektiği kanaatindeyiz. Zira Kur’ân’ın çeşitli ayetlerinde “Düşünüp manasını anlamanız için biz, onu Arapça bir Kur’ân olarak indirdik.” (Yusuf, 12/2)⁴⁹ buyurulmaktadır. Bunun bir anlamı da Kur’ân yorumunda Arap dilinin dikkate alınması gerektiğidir. Bu bağlamda Arap belâğatini dikkate alıp bu iki edatın geçtiği ayetleri bu çerçevede tefsir ettiğimizde Kur’ân’ın icaz vasfını da ortaya koymuş oluyoruz.

Sonuç

⁴⁶ et-Tekvir, 81/1-14.

⁴⁷ el-Bakara, 2/180.

⁴⁸ ez-Zariyat 51/1-6; el-Vaki’a, 56/1-5; el- Hakkı, 69/13-14; en- Nazi’at, 79/1-5; et-Tekvir, 81/1-8; el- İnfıtar 82/1-4; el-İnşikak, 84/1-5; ez-zilzal 99/1-3. Süreleri ve kıyamete ve ölüme ilişkin ayetlerde “iza” edatı zikredilmiştir.

⁴⁹ Diğer yerler için bk. Tâhâ, 20/113; ez-Zümer, 39/28; Fussilet, 41/3; eş-Şûrâ, 42/7; ez-Zuhruf, 43/3.

Bu çalışma vesilesiyle yaptığımız araştırmada Arap Dili ve Belagati âlimlerinin, şart edatlarından إذا ve إن 'in cümle içinde önemli bir yere sahip olduğu konusunda ittifak ettiklerini tespit ettik. Bu bağlamda Nahiv ve Belâğatî âlimleri bu iki edatın kelimeyi lafzen etkilemesi bakımından birbirinden farklı bir işleve sahip olduğu gibi cümleye kattığı anlam bakımından da birbirinden farklı olduğunu dile getirmişlerdir. Bu çerçevede belagatçılar, bu iki edattan إن 'in kelimeyi cezm etme özelliğine sahip olduğu halde إذا 'nın böyle bir işleve sahip olmadığına dikkat çekmiş ve bu iki edatın şart anlamı dışında cümleye farklı manalar kattıklarını ifade etmişlerdir. Arap Dili ve Belâğatî âlimleri إن edatının, başında bulunduğu cümleye kuşku, vuku bulması ihtimal dışı veya mümteni olma anlamları kattığını dile getirmiş, şart edatı إذا için ise lafız bakımından cezm işlevini yapmadığını ancak mana bakımından cümleye kesinlik ve katiyet kattığını ifade etmişlerdir. Bu çalışma vesilesiyle biz, Arap Dili ve Belâğatî âlimlerinin bu iki edatın farklı anlamlar taşıdığı görüşünde büyük ölçüde ittifak ettiklerini belirledik. Bu bağlamda bazı tefsir kaynaklarına da başvurduk. Müfessirlerin şart edatı إذا ve إن 'in bulunduğu ayetleri nahiv ve belâğat âlimlerinin görüşlerini teyit edecek mahiyette yorumlarda bulduklarını tespit ettik. Bu çerçevede müfessirler, şart edatı إن 'in kendinden sonraki cümleye zayıf ihtimal, vuku bulma veya mümteni anlamı kattığını ifade etmişlerdir. Şart edatı إذا 'ın ise sonrasında gelen cümleye kesinlik anlamını kattığını, hatta bazı müfessirlerin Kur'ân-ı Kerimde bu iki edatın cümleye bu çerçevede farklı anlam katmadığı görülen bazı ayetleri tevil yoluna giderek bu kapsama almaya çalıştıklarını belirledik. Biz bu hususu Kur'ân ayetlerinden birtakım örnekler üzerinde inceledik. Bu iki edatın farklı anlam yansımalarının ayetlerde de mevcut olduğunu tespit ettik. Bu iki edattan إذا 'dan sonra gelen cümlenin anlamca gerçekleşmesi kesin konular olduğunu إن edatından sonra gelen şart cümlesi ise anlamca vuku bulması zayıf ihtimalli veya mümteni meselelere dair olduğunun kanaatine vardık. Ayrıca bu çalışma vesilesiyle Kur'ân'ın sadece Arapçayı konuşma dili olarak bilmekle anlaşılamayacağını Arapçayı konuşma dili olarak bilmekle birlikte bu dilin nahiv ve belagat boyutuna ilişkin bilgilerin de gerektiği sonucuna vardık.

Kaynaklar

- Abdulfetağ Laşin, *İbnü'l- Kayyim ve Hissuhu'l Belagiyu fi Tefsiri'l -Kurân*, Beyrut, Daru er-Raid el-Arabiyyi, 1402/1982.
- Ali Tevfik Ahmed, Yusuf Cemil ez-Za'bî, el -Mu'cemu'l Vafî fi Edevati'n -Nahvi, Ürdün, Daru'l-Emel,1414/1992.
- Alusi, Şihabüddin Mahmud, Tefsiru'l Kurâni'l Azim, ves'ebi'l -Mesâni, Beyrut, Daru İhyai't Turâsi'l - Arabiyyi, ts.

- Beydâvî, Nâsırüddîn, Ebû'l-Ḥayr Abdullah b. 'Umer, Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vîl, Beyrût, Dâru İhyâ et-Turâsi'l-'Arabîyy, Beyrût, ts.
- Ebû Ḥayyân, el-Endülüsî Muhammed b. Yûsuf, el-Baḥru'l-Muḥîṭ, thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd, vd., yy., Dâru'l-Kutub el-İlmiyye, 1413/1993.
- Ebu's-Su'ûd, İbn Muhammed el-'imâdî el-Ḥanefî, İrşâdu'l-'Akli's-Selîm ilâ Mezâye'l-Kitâbi'l-Kerîm, thk. Abdulkâdir Ahmed 'Atâ, Riyâd, Mektebetu'r-Riyâd, 1947.
- Habenneke, Abdurrahman el-Meydânî, el-Belagatu'l Arabîyye Üsûsuha ve Ulumuha ve Fünunuha, Beyrut, Daru's Şamiyye, 1416/1996.
- Ḥafâcî, Şihâbuddin Ahmed b. Muhammed b. Ömer el-Ḥafâcî' Ḥaşîyetü's-Şihab âla Tefsir'l-Beydâvî İnayetu'l-Kadi ve Kifayetu'r-Râdî, Beyrut, Daru Sadır, ts.
- Hasan Tabîl, Kurân'da İltifat Üslubu, Kahire, Daru'l Fikri'l Arabîyyi, 1418/1998.
- Hatib el-Kazvîni, Muhammed b. Abdurrahman, Telhisu'l Miftâh, Pakistan, Mektebetu'l Buşra, 1431/2010.
- İbn Hişâm, Abdullah el-Ensârî, thk. Muhammed Mühyeddin Abduḥamid, Şezeratu'z Zeheb fi Marifeti Kelami'l Arab, Beyrut, Daru İhyai't Turasi'l Arabîyyi, 1422/2001.
- İbn Hişâm, Abdullah l-Ensârî, thk. Muhammed Mühyeddin Abduḥamid, Muğni'l Lebib an Kutub'l E'arib, Kuveyt, et-Turasu'l Arabîyye, 1423/2002.
- İbnu'l Ezrak, Nafi', Mesâilu Nâfi' b. Ezrak 'an Abdillâh b. Abbâs, thk. Muhammed Ahmed ed-Dalî, Kıbrıs, Dâru'l-Ceffan ve'l-Cabî, 1413/1993.
- İsa Ali el Akubî, Ali Sad eş-Şitîvî, el-Kafi fi Ulumi'l -Belâgetu fi Ulmi'l- Arabîyyeti el-Meanî ve'l Beyan ve'l Bedi' İskenderiyye, Menşuratu'l Cami'eti'l Meftuhati, 1993.
- İsa Ali el- Akubî, el-Mufasssal fi Ulumi'l Belagati'l Arabîyyeti el-Meanî el-Beyan el-Bedi', Haleb, Menşuratu Camiatu Haleb, 1421/2000.
- Konevî, Usamuddin İsmail b. Muhammed Ḥaşîyetu'l -Konevî, Ala Tefsiri'l - Beydâvî, Beyrut, Daru'l Kütübi'l İlmiyye, 1422/2001.
- Muradî, el- Hasan b. Kasım, el-Cena ed-Danî fi Hurufi'l- Meanî, thk. Faḥruddin Kabava, Muhammed Nedim Fadıl, Beyrut, Daru'l Kutubi'l İlmiyye, 1413/1992.
- Râzî, Faḥruddîn Muhammed b. Ömer, Mefâtiḥu'l-Ġayb, Beyrût, Dâru'l-Fikr, 1401/1981.
- Sibeveyh, Ebu Bişr Amar b. Osman b. Kanber, thk. Abdusselam Muhammed Harun, el-Kitab, Kahire, Mekebetu'l Ḥancî, 1402/1982.
- Taftazânî Sadüddin Mesud b. Fahrüddin b. Burhanüddin Ömer Abdullah el-Herevî, Muhtasaru'l Me'anî, İstanbul, Salah Bilici Kitab Evi, 1977.
- Zemaşşerî, Ebu'l-Kâsım Cârullâh Mahmud b. 'Umer b. Ahmed, el-Keşşâf 'an Ḥakâiki Ġavâmidi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vucûhi't-Te'vîl, thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd, Ali Muhammed Mu'avvaz, Riyâd, Mektebetu'l-Abikân, 1418/1998.

Analysis of the Meaning Given in a Sentence with Prepositions of Condition “iza” and “in”: Applications in Some Verses

Abstract

In this study, it is discussed whether the conditionals "iza" and "in", which are conditionals in the Arabic language, give a different meaning to the sentence, of which is at the head, except for conditional. In this context, it is investigated whether these two conditionals have different meanings to the sentence, of which is at the head, in terms of Arabic Language and Rhetoric, and the views of Arabic linguistic scientists and rhetoric writers related to the subject are included. While linguists mention that "iza" conditional has no effect on the meaning of the sentence after it, "in" conditional has the effect of "cezm" on the "muzari" verb after it. The linguists have stated that these two conditionals not only have different effects on the sentence after themselves but they also give a different meaning to the sentence before themselves. "iza" conditional, which has no characteristic of "cezm", gives the meaning of condition to the sentence before itself and adds precision to it too. In contrast, "in" conditional, which makes the sentence after itself "cezm", gives the meaning of condition and a probability or not certain. too. On the other hand, the Arab rhetoric documents on the subject, while limiting the sentence to a number of elements, recorded that the recording of a sentence with a condition is directed towards a number of meanings. They mention that "iza" conditional gives the meaning of certainty, whereas "in" conditional gives the meaning of the probability to the sentence.

We have tried to apply some of these two prepositions to the Quranic verses after giving the views of the Arab linguists and the rhetoric scientists about this subject. As we have given examples in the study, we concluded that the verses of these two conditionals add a different meaning to the sentence, of which they are at the head. As we have explained in the verses of the Qur'an, these two conditionals are mentioned considering as the use of the Arabic language and the rhetoric is based. In particular, in the verses about faith in the Qur'an, "iza" conditional was added, which adds certainty to the sentence when talking about the verbs such as Allah's (c.c.) verbs, adjectives, the Hereafter and Doomsday. In the verses on the actions of the servants, "in" conditional was mentioned, which adds the meaning of the probability and imprecision to the sentence. As a result, it is quite understandable that the Qur'an is based on an application that exists in the Arabic language and rhetoric. Because, when we look at the apoplexy period of the Qur'an, It was the elocution that Arabs were proud of the most. It is a virtue that different meanings should be expressed in a word in elocution. Considering this issue, Qur'an used the same mode as the way its interlocutors used and this shows that Qur'an reached a peak in this way by performing the best. In this context, while the two conditionals of the Arabs have the same common meaning, they accept that this common meaning is different from each other as the example of eloquence and that the Quran uses it in a more subtle and deeper way. This points out the role of Arabic language and rhetoric. In the verses of faith, which is the most important in the world of Qur'an, being emphasized by "iza", which means certainty and in the verses of man's acts, being to emphasized by "in", which means probability shows how Arab language and rhetoric is important to understand Qur'an. In addition, some tafsir sources were examined in the context of the subject and opinions were given about it. In these sources, the fact that these two conditionals give a different meaning to the sentence made our opinion more powerful on the subject.

Keywords: Arabic Language, Balagah, “iza” “in”, Meaning, Condition, Preposition